

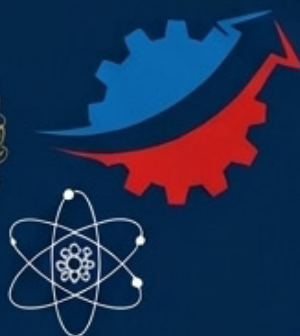
MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

*ijtimoiy-igʻtisodiy, innovatsion texnik,
fan va taʼlimga oid ilmiy-amaliy jurnal*

2026-YIL

SENTYABR / 9-SON, II-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.us/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

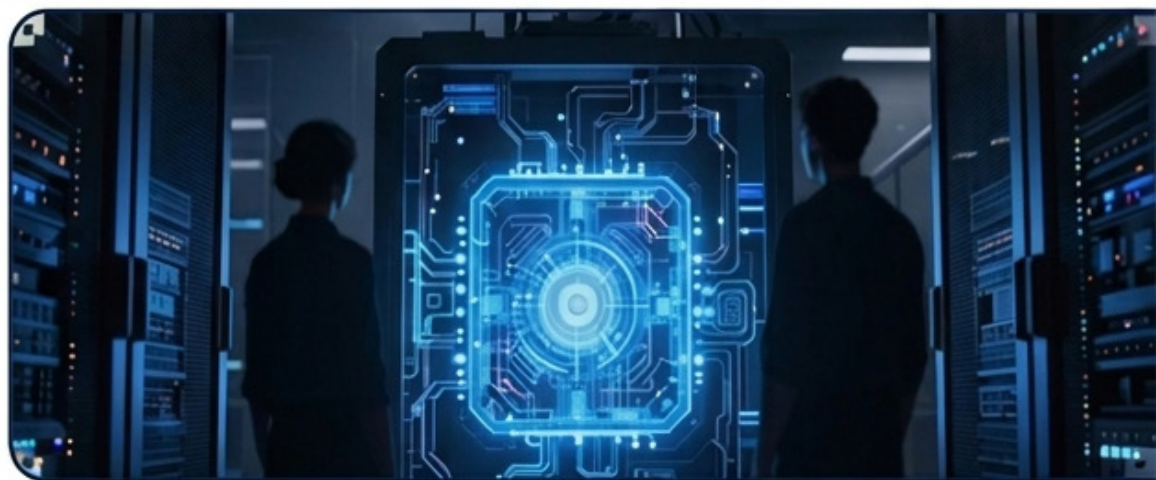
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
ИМЕНИ Ф.Р. РАКАНОВА
ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИЕ НАУКИ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, sentyabr.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI ERTA ANIQLASH TIZIMINI SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	9
Kobilova Ozoda Abdishukur qizi	
BUYUK BRITANIYA STARTAP EKOTIZIMINI BOSHQARISH MODEL VA O'ZBEKISTON UCHUN SABOQLAR.....	15
Sodiqov Elmurod Shomurod o'g'li	
ФИНАНСОВЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ АГРОБИЗНЕСА, РЕФОРМА ИНСТИТУТА НЕПЛАТЁЖЕСПОСОБНОСТИ И ГЕОГРАФИЯ СЕЛЬСКОЙ БЕДНОСТИ: УЗБЕКИСТАН, 2015–2025 ГОДЫ.....	21
Адилов Шерзот Шамильевич	
AHOLI DAROMADLARI VA ISTE'MOL XARAJATLARINI TADQIQ ETISHNING ZAMONAVIY EKONOMETRIK YONDASHUVLARI	30
Farmonov Dilshod Po'latovich	
SUN'IY INTELLEKT TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA INSON KAPITALIGA QO'YILADIGAN KOMPETENSIYAVIY TALABLARNING O'ZGARISHI: XALQARO TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTON UCHUN USTUVOR YO'NALISHLAR	36
Durdona Davletova	
KICHIK BIZNES SOHASIDA INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISH VA MEHNAT MUNOSABATLARINI TARTIBGA SOLISH OMILLARI, USULLARI HAMDA FUNKSIYALARI	56
Ulug'muradova Nodira Berdimuradovna	
O'ZBEKISTONDA YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLARNI SOLIQQA TORTISHNING AMALDAGI MEKANIZMI.....	61
Erxanov Muxammadjon Absayitovich	
BOSHQARUV TIZIMIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY MEKANIZMLARI.....	68
Safarov Shohboz Vahob o'g'li	
EVALUATION OF THE PHYTOREMEDIATION POTENTIAL OF AZOLLA CAROLINIANA FOR THE REMOVAL OF TOXIC METALS FROM INDUSTRIAL EFFLUENTS	72
Azimov Shavkat Shuxratovich	
STABLE CEMENT COMPOSITES BASED ON WASTE TIRE RUBBER AND FLY ASH	78
Daminov Oybek, Egamberdiyev Elmurod, Xoliqulov Odiljon	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQARILGAN MAHSULOTLARNING EKSPORT SALOHİYATINI BAHOLASH.....	85
Xikmatullayeva Nargiza Jamoliddin qizi	
CO-LOCATED SMALL MODULAR REACTORS AS AN ALTERNATE AC POWER SOURCE FOR LARGE NUCLEAR UNITS UNDER REGIONAL GRID CASCADING CONDITIONS: A DESIGN-BASIS ASSESSMENT FOR UZBEKISTAN	90
Turaeva Dilnavoz	
YO'LOVCHI TASHISH TRANSPORTINI BARQAROR IQTISODIYOTGA ULUSHINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH USULLARI.....	96
Dilshod Karimboyev	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И АКТУАЛЬНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЭЛЕМЕНТОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ МОДЫ НА ТУРИСТИЧЕСКОМ РЫНКЕ УЗБЕКИСТАНА	102
Юсупова Мохинур Фарход кизи	
АДАПТИВНОЕ РАЗВИТИЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ КАК ФАКТОР КАЧЕСТВЕННОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ ЭНЕРГОПЕРЕХОДА.....	110
Аллаева Гульчехра Жалгасовна	

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ИНСТРУМЕНТОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ НА ПОВЕДЕНИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ	121
Икрамова Нодира Бурхон кизи	
XONDIZA KONI POLIMETALL RUDALARINING MINERALOGIK VA TEXNOLOGIK XUSUSIYATLARINI TADQIQ ETISH.....	128
Abdisoatov Sardor, Axmatov Sobir, Eshnazarov Mustafo	
MALAKALI MUTAXASSISLAR TAYYORLASHDA TA'LIM-INNOVATSION RIVOJLANISHNING MOHIYATI VA UNING NAZARIY ASOSLARI	133
Temirova Shalola Erkinovna	
BENZIN TARKIBIDAGI KISLOROD MIQDORINI ANIQLASH: TAHLIL USULLARI VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI	138
To'xtayev Nozim Nazir o'g'li	
EKSTRAKSIYA JARAYONI PARAMETRLARINING ERITUVCHILARNING EKSTRAKSION QOBILIYATIGA BOG'LIQLIGI	142
G'aybullayev Saidjon Abdusalimovich	
THE ROLE OF CHATBOTS IN EDUCATION AND THEIR APPLICATION	150
Hamroyev Bobirjon Bahritdinovich	
KICHIK BIZNES VA UNING MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANISHIDAGI O'RNI.....	156
Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich	
KO'P QATLAMLI SFERIK QOBIQNING QOVUSHQOQ-ELASTIK MUHITDAGI XOS (ERKIN) TEBRANISHLARI	161
Jalolov Farruh Baxshulloyevich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI ELEKTR ENERGETIKA TIZIMIGA INTEGRATSIYALASH VA ELEKTR TA'MINOTI BARQARORLIGINI OSHIRISH	168
Jafarov Sobir Talab o'g'li	
SENTINEL-1 PSINSAR TEXNOLOGIYASI ASOSIDA QALMOQQIR OCHIQ KARYERI BORTLARINING DEFORMATSIYASINI SUN'IY YO'LDOSH ORQALI MONITORING QILISH	173
Usmonov Firdavs Ro'zimurod o'g'li	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT XARIDLARINI TASHKIL ETISHNING AMALDAGI MEXANIZMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	181
Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich	
АНАЛИЗ ДИНАМИКИ, СТРУКТУРЫ И ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ УЗБЕКИСТАНА.....	190
Умаров Улугбек Унарович	
O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA IJTIMOY FAROVONLIK VA YASHASH SHAROITLARINI BAHOLASHNING KOMPLEKS YONDASHUVI	197
Jamolov Mirzabek Mirjalil o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	202
Shokirov Shoxruxmirzo Baxtiyorjon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AKSIZ SOLIG'I STAVKALARINING BIR XILDA OSHIRILISHINING FISKAL, ISTE'MOL VA TAQSIMLANISHGA TA'SIRI.....	208
Musurmonov Sherzod Yusupovich	
DEVELOPING A CONCEPTUAL MODEL OF A MARKETING MECHANISM FOR ATTRACTING APPLICANTS	217
Umarov Shuhrat Bahodir o'g'li	
ELEKTRON SAVDO XIZMATLARINING SOTSIAL-IQTISODIY MAZMUNI VA IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI	230
Ulugmurodov Farxod Faxriddinovich	
DISPERS SISTEMALARINING TURLARI VA ULARNINGYO'L BITUMLARINING XOSSALARIGA TA'SIRINI TADQIQ QILISH	235
Abdullayeva Shoxista Shuxratovna, Adizov Bobirjon Zamirovich	

ЦИФРОВИЗАЦИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ.....	240
Нуруллаева Гулнара Коптлеуовна	
DAVLAT TIBBIYOT TASHKILOTLARIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING AXBOROT IMKONIYATLARI (EKONOMETRIK MODELLAR ORQALI BAHOLASH)	245
Kuliboyev Azamat Shonazarovich	
MOLIYAVIY SAVODXONLIK VA AHOLINING TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA JALB ETILISHINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI	253
Obilov Mirkomil Rashidovich	
IJTIMOIIY TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNING XORIJIY MODELLARI: QIYOSIY TAHLIL.....	260
Yerjanov Shohrux Kabil o'g'li	

IJTIMOIIY TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN MOLIIYAVIIY QO'LLAB-QUVVATLASHNING XORIJIY MODELLARI: QIIYOSIIY TAHLIL

Yerjanov Shohrux Kabil o'g'li

O'zbekiston ta'lim va innovatsiyalarni rivojlantirish assotsiatsiyasi direktori

Email: YerjanovShohrux@gmail.com

ORCID: 0009-0003-3424-8194

Annotatsiya: Maqolada ijtimoiy tadbirkorlikni davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlashning xorijiy amaliyoti qiyosiy tahlil qilingan. Tadqiqot uchun besh parametrdan iborat yagona analitik ramka ishlab chiqilgan: qo'llab-quvvatlash huquqiy asosi, resurs manbai, yetkazish kanali, riskning taqsimlanishi va chiqish mexanizmi. Ushbu ramka asosida Janubiy Koreya, Buyuk Britaniya, Italiya va Qozog'iston amaliyoti tahlil qilinib, moliyaviy qo'llab-quvvatlashning to'rtta modeli ajratilgan: fiskal-subsidiya, bozor-vositachilik, institutsional-imtiyoz va aralash o'tish modeli. Tadqiqotning asosiy natijasi sifatida modellar o'rtasidagi "fiskal yuk — institutsional talab" almashuvi aniqlangan va uning asosida o'tish iqtisodiyoti mamlakatlari uchun vositalarni joriy etish ketma-ketligi asoslangan. Buyuk Britaniyaning ijtimoiy investitsiya soliq imtiyozi tajribasi misolida soliq rag'batlantirish vositasining o'zi investitsion talabni yarata olmasligi ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy tadbirkorlik, ijtimoiy korxona, xorijiy tajriba, qiyosiy tahlil, davlat moliyaviy qo'llab-quvvatlashi, sertifikatlash, ijtimoiy investitsiya, kafolat mexanizmi, vositalarni joriy etish ketma-ketligi.

Аннотация: В статье проведён сравнительный анализ зарубежной практики государственной финансовой поддержки социального предпринимательства. Для исследования разработана единая аналитическая рамка из пяти параметров: правовое основание поддержки, источник ресурсов, канал доведения, распределение риска и механизм выхода. На основе данной рамки проанализирован опыт Южной Кореи, Великобритании, Италии и Казахстана и выделены четыре модели финансовой поддержки: фискально-субсидиарная, рыночно-посредническая, институционально-льготная и смешанная переходная. Основным результатом исследования является выявление обмена «фискальная нагрузка — институциональные требования» между моделями и обоснование на его основе последовательности внедрения инструментов для стран с переходной экономикой. На примере британского налогового вычета по социальным инвестициям показано, что налоговое стимулирование само по себе не создаёт инвестиционного спроса.

Ключевые слова: социальное предпринимательство, социальное предприятие, зарубежный опыт, сравнительный анализ, государственная финансовая поддержка, сертификация, социальные инвестиции, гарантийный механизм, последовательность внедрения инструментов.

Abstract: The article presents a comparative analysis of international practice in state financial support for social entrepreneurship. A unified analytical framework of five parameters is developed: the legal basis of support, the source of resources, the delivery channel, risk allocation, and the exit mechanism. Applying this framework to South Korea, the United Kingdom, Italy and Kazakhstan, four models of financial support are identified: fiscal-subsidy, market-intermediation, institutional-exemption, and mixed transitional. The principal finding is a trade-off between fiscal burden and institutional requirements across the models, on the basis of which a sequencing of instrument adoption for transition economies is proposed. Drawing on the British Social Investment Tax Relief experience, the article demonstrates that tax incentives alone do not generate investment demand.

Keywords: social entrepreneurship, social enterprise, international experience, comparative analysis, state financial support, certification, social investment, guarantee mechanism, instrument sequencing.

KIRISH

Ijtimoiy tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorijiy amaliyot o'ttiz yildan ortiq tarixga ega. Bu davr mobaynida turli mamlakatlarda bir-biridan sezilarli farq qiluvchi yechimlar shakllandi: bir joyda davlat ijtimoiy korxonalarning ish haqi xarajatlarini bevosita subsidiyalasa, boshqa joyda u umuman to'g'ridan-to'g'ri moliyalashtirmay, faqat kapital bozorini shakllantirish bilan cheklanadi. Bu tafvutlar tasodifiy emas —

ular mamlakatlarning fiskal imkoniyati, moliya bozorining chuqurligi va notijorat sektor an'anasi bilan bog'liq.

O'zbekistonda ijtimoiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash tizimi bosqichma-bosqich rivojlanib bormoqda. Bunday sharoitda xorijiy tajribani o'rganish alohida amaliy ahamiyat kasb etadi, chunki turli mamlakatlarda qo'llanilayotgan yondashuvlarni qiyosiy tahlil qilish orqali ijtimoiy tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali mexanizmlarini aniqlash mumkin. Shu nuqtayi nazardan, mavjud tadqiqotlarda chet el amaliyotini tavsiflash va turli mamlakatlar vositalarini qiyoslashga alohida e'tibor qaratish, shuningdek, ularning samaradorligini tegishli institutsional muhit bilan bog'liq holda o'rganish muhim ahamiyatga ega. Bu esa O'zbekiston sharoitiga mos keluvchi ilg'or tajribalarni aniqlash va ularni bosqichma-bosqich joriy etish uchun zarur ilmiy-amaliy asos yaratadi.

Mazkur maqolaning maqsadi — xorijiy modellarni bir xil analitik ramkada qiyoslash orqali ularning tipologiyasini ishlab chiqish va har bir model qanday institutsional shart-sharoitni talab qilishini aniqlashdan iborat. Bu O'zbekiston uchun "qaysi vositani ko'chirish kerak" degan savolni "qaysi vositani qaysi bosqichda joriy etish kerak" degan aniqroq savolga aylantiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ijtimoiy korxonalarning mintaqaviy modellarini qiyosiy o'rganish an'anasi C. Borzaga va J. Defurni tomonidan tahrir qilingan asar bilan boshlangan [1]. J. Defurni va M. Nissens Yevropa modelini kooperativ va assotsiativ an'anaga tayanuvchi shakl sifatida tavsiflagan [2]. J. Kerlin uchta yirik mintaqani — AQSH, G'arbiy Yevropa va rivojlanayotgan mamlakatlarni — qiyoslab, ijtimoiy korxonaning shakli mamlakatdagi ijtimoiy davlat modeli va xalqaro yordam tarixiga bog'liqligini ko'rsatgan [3]. Ushbu tadqiqotlarning muhim uslubiy hissassi shundaki, ular ijtimoiy korxonani universal kategoriya sifatida emas, institutsional mahsulot sifatida qarashni asoslagan.

Moliyalashtirish masalasiga bag'ishlangan ishlarda A. Nikolls ijtimoiy investitsiya bozorining institutsionallashuvi jarayonini tahlil qilib, bu bozorda talab va taklif mantiqlari bir-biriga mos kelmasligini ko'rsatgan [4]. B. Doerti, H. Xou va F. Layon ijtimoiy korxonalarning gibrid tabiati ularning resurs safarbarligiga qanday ta'sir qilishini umumlashtirgan [5]. F. Santos ijtimoiy tadbirkorning qiymatni o'zlashtirishga nisbatan "yetarli darajada qanoatlanish" xatti-harakati uni kapital bozori uchun jozibasiz qilishini nazariy asoslagan [6]. L. Salamon esa davlat va nodavlat sektor o'rtasidagi hamkorlik shakllari tipologiyasini taklif qilgan [7].

O'zbekiston tadqiqotchilari orasida tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda xorijiy tajribani o'rganish masalasi ko'tarilgan: D. T. Sanayeva Xitoy va Turkiya tajribasi asosida tadbirkorlik infratuzilmasini hududlarda rivojlantirishni tahlil qilgan [20], M. X. Xomidov va hammualliflari davlat aralashuvining turli shakllarini umumlashtirgan [19], D. A. Narmetova esa qiyosiy jadval orqali Singapur, Janubiy Koreya va Germaniya amaliyotini O'zbekiston bilan taqqoslagan [21]. Biroq bu ishlarda tahlil obyekti umumiy kichik biznes bo'lib, ijtimoiy korxonalarga xos moliyalashtirish muammosi alohida ajratilmagan.

Shunday qilib, adabiyotda ikki bo'shliq kuzatiladi. Birinchidan, xorijiy amaliyot ko'pincha bir xil analitik ramkasiz taqqoslanadi — natijada taqqoslash tavsifiy bo'lib qoladi va vositalar orasidagi mantiqiy bog'liqlik ko'rinmaydi. Ikkinchidan, muayyan vositani qo'llash uchun zarur bo'lgan institutsional shartlar deyarli tahlil qilinmaydi, holbuki aynan shu shartlar vositani ko'chirish mumkin yoki mumkin emasligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot qiyosiy tahlil (comparative case study) usuliga asoslangan. Tahlil obyekti sifatida to'rtta mamlakat tanlangan bo'lib, tanlov "maksimal farqli tizimlar" tamoyili asosida amalga oshirilgan: Janubiy Koreya — davlat boshchiligidagi Sharqiy Osiyo modeli; Buyuk Britaniya — bozorga tayanuvchi Anglo-Sakson modeli; Italiya — kooperativ an'anaga asoslangan Kontinental model; Qozog'iston — O'zbekistonga eng yaqin institutsional va tarixiy sharoitga ega o'tish iqtisodiyoti. Bunday tanlov modellar orasidagi tafovutlarning maksimal diapazonini qamrab olish imkonini beradi.

Qiyoslash uchun muallif tomonidan besh parametrdan iborat yagona analitik ramka ishlab chiqilgan:

Huquqiy asos — qo'llab-quvvatlash kimga yo'naltirilganini belgilovchi mexanizm (maxsus qonun, sertifikat, reyestr yoki alohida huquqiy shakl);

Resurs manbai — qo'llab-quvvatlash budjet mablag'i hisobidan yoki budjetdan tashqari manbadan moliyalashtiriladimi;

Yetkazish kanali — resurs korxonaga to'g'ridan-to'g'ri beriladimi yoki moliyaviy vositachi orqali;

Riskning taqsimlanishi — loyiha muvaffaqiyatsiz bo'lgan taqdirda zararni kim ko'taradi;

Chiqish mexanizmi — qo'llab-quvvatlashning muddati va kamayib borish tartibi belgilanganmi.

Empirik baza sifatida tegishli mamlakatlarning normativ hujjatlari, ixtisoslashgan davlat agentliklari va

Yevropa Komissiyasining hisobotlari hamda rasmiy statistik ma'lumotlari qo'llanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Janubiy Koreya: fiskal-subsidiya modeli. Koreya tizimi 2007-yilda qabul qilingan Ijtimoiy korxonalarni rag'batlantirish to'g'risidagi qonunga asoslanadi. Qonunga ko'ra, belgilangan mezonlarga javob beruvchi tashkilotlar — jumladan, foydasining kamida uchdan ikki qismini ijtimoiy maqsadga qayta yo'naltiruvchi va boshqaruvda xodimlar hamda xizmat oluvchilarning ishtirokini ta'minlovchi tashkilotlar — davlat sertifikatini oladi [8]. Sertifikat qo'llab-quvvatlashga kirish uchun yagona darvoza vazifasini bajaradi.

Moliyaviy vositalar majmuasining markazida ish haqi subsidiyasi turadi: sertifikatlangan korxona besh yilgacha muddatga ish haqining 40–70 foizigacha bo'lgan qismini kompensatsiya sifatida oladi. Bundan tashqari, soliq imtiyozlari, davlat xaridida ustuvorlik, boshqaruv, texnologiya, soliq va buxgalteriya bo'yicha bepul konsultatsiya hamda operatsion xarajatlarni qoplash ko'zda tutilgan [9]. Bilvosita vositalar sifatida ta'sir investitsiyalari uchun fondlar fondi tashkil etilgan va past foizli kreditlarga kafolat berilgan. Tizimni Ijtimoiy korxonalarni rag'batlantirish agentligi (KoSEA) boshqaradi.

Natijalar miqdoriy jihatdan ishonarli: sertifikatlangan korxonalar soni 2007-yildagi 55 tadan 2021-yil oxiriga borib 4 222 taga yetgan; 2022-yil oxirida faoliyat yuritayotgan 3 534 ta korxona 67 ming kishini ish bilan ta'minlagan [9; 10]. Ayni paytda model ikki jihatdan tanqid qilinadi: birinchidan, doimiy moliyaviy ko'mak korxonalarning uzoq muddatli hayotiylikni ta'minlamaydi va davlat ko'magi tugagach, ularning sezilarli qismi faoliyatini to'xtatadi; ikkinchidan, siyosiy moliyalashtirish hajmi sektorning haqiqiy ehtiyojidan ancha past [10].

Buyuk Britaniya: bozor-vositachilik modeli. Britaniya yondashuvining o'zagi shundaki, davlat ijtimoiy korxonalarni bevosita moliyalashtirmaydi, balki ular uchun kapital bozorini shakllantiradi. Ushbu maqsadda 2012-yil aprelida Big Society Capital — ijtimoiy investitsiyalarning ulgurji instituti tashkil etilgan. Uning 600 mln funt sterling miqdoridagi kapitali ikki manbadan shakllantirilgan: taxminan 400 mln funt 15 yildan ortiq harakatsiz turgan bank hisobvaraqlaridagi mablag'lar hisobidan, 200 mln funt esa to'rtta yirik bankning "Merlin" kelishuvi doirasidagi ulushi hisobidan [11].

Ushbu yechimning uslubiy jihatdan eng qiziqarli tomoni — resurs manbayi budjetdan tashqarida ekanligi. Davlat soliq to'lovchilarning mablag'ini sarflamaydi, balki iqtisodiyotda harakatsiz yotgan aktivni ijtimoiy maqsadga yo'naltiradi. Bundan tashqari, institut mablag'ni korxonalarga to'g'ridan-to'g'ri emas, ixtisoslashgan moliyaviy vositachilar orqali joylashtiradi — bu esa bozor infratuzilmasining shakllanishini rag'batlantiradi.

Ikkinchi vosita — 2014-yilda joriy etilgan ijtimoiy investitsiya soliq imtiyozi (SITR): investor ijtimoiy korxonaga kiritgan mablag'ining 30 foizini daromad solig'idan chegirish huquqiga ega bo'lgan, bir korxona ushbu mexanizm orqali umumiy hisobda 1,5 mln funtgacha jalb qilishi mumkin edi [12]. Ushbu vosita 2023-yil 6-apreldan bekor qilindi va uning natijasi tahlil uchun alohida qimmatga ega: 2014-yildan 2020-yil mayigacha bo'lgan davrda SITR orqali atigi 110 ta ijtimoiy korxona 11,2 mln funt jalb qilgan [12]. Ya'ni, soliq imtiyozi mavjud investitsion talabni arzonlashtiradi, lekin uni yo'qdan yarata olmaydi. Bu xulosa qo'llab-quvvatlash vositalarini tanlashda muhim ahamiyatga ega.

Italiya: institutsional-imtiyoz modeli. Italiya 1991-yilda qabul qilingan 381-sonli qonun bilan ijtimoiy kooperativlarning ikki turini ajratgan: A tipi ijtimoiy xizmat ko'rsatadi, B tipi esa mehnat bozorida noqulay ahvolda bo'lgan shaxslarni mehnatga integratsiyalashtiradi. B tipidagi kooperativ xodimlarining kamida 30 foizi ushbu toifaga mansub bo'lishi shart — ularga nogironligi bo'lgan shaxslar, psixiatriya muassasalarining sobiq bemorlari, alkogol va giyohvandlikka qaram shaxslar, og'ir oilaviy sharoitdagi yoshlar hamda ozodlikdan mahrum etishga muqobil chora qo'llanilgan shaxslar kiradi [13].

Asosiy moliyaviy rag'bat — ushbu xodimlar uchun ijtimoiy sug'urta badallarini to'lashdan ozod qilish. Bu vosita dizayni jihatidan Koreya subsidiyasidan muhim tarzda farq qiladi: budjetdan pul ajratilmaydi, balki budjet tushumidan voz kechiladi va imtiyoz hajmi avtomatik ravishda ish bilan ta'minlangan nishonli xodimlar soniga bog'lanadi. Natijada ma'muriy xarajat past bo'ladi va "kim ko'proq ijtimoiy natija bersa, shuncha ko'p imtiyoz oladi" tamoyili buzilmaydi. Model uzoq kooperativ an'anaga tayangani uchun uning ko'chirilishi ushbu an'ananing mavjudligiga bog'liq.

Qozog'iston: aralash o'tish modeli. Qozog'iston Markaziy Osiyoda ijtimoiy tadbirkorlikni qonun darajasida tartibga solgan birinchi mamlakat hisoblanadi: ijtimoiy tadbirkor maqomi Tadbirkorlik kodeksining 6-1-bobida belgilangan va tegishli reyestr yuritiladi [14]. Loyiha 2021-yilda to'rtta viloyatda sinov tartibida boshlangan, keyinchalik 2021–2025-yillarga mo'ljallangan Tadbirkorlikni rivojlantirish milliy loyihasi tarkibiga kiritilgan va 2023-yildan butun mamlakat bo'ylab kengaytirilgan.

Moliyaviy vositalar to'plami ixcham: reyestrga kiritilgan subyektlar uchun soliq imtiyozlari, davlat granti (har bir tadbirkor uchun 5 mln tengegacha), shuningdek, 7 foizli subsidiyalangan stavka bo'yicha mikrokredit — investitsiya maqsadlari uchun 20 mln tengegacha, aylanma mablag' uchun 5 mln tengegacha [15]. Reyestrdagi

subyektlar soni 2024-yil aprel holatiga 166 tani tashkil etgan va keyinchalik 436 taga yetgan.

Qozog'iston tajribasining O'zbekiston uchun qiymati ikki jihatda. Birinchidan, u alohida qonun qabul qilish shart emasligini ko'rsatadi — kodeks tarkibidagi alohida bob ham ishlaydi. Ikkinchidan, pilotdan boshlab bosqichma-bosqich kengaytirish yo'li tanlangan, bu esa cheklangan resurs sharoitida oqilona yechimdir. Ayni paytda, reyestrda subyektlar sonining nisbatan kamligi maqom berish mezonlari yetarlicha jozibador yoki tushunarli emasligidan darak berishi mumkin.

To'rt mamlakat tajribasining besh parametrlil ramka bo'yicha qiyosi 1-jadvalda keltirilgan (1-jadval).

1-jadval.

Ijtimoiy tadbirkorlikni moliyaviy qo'llab-quvvatlash modellarining qiyosiy tahlili¹

Parametr	Janubiy Koreya	Buyuk Britaniya	Italiya	Qozog'iston
Huquqiy asos	Maxsus qonun (2007) va davlat sertifikati	Alohida huquqiy shakl (CIC) va xarid qonunchiligi	Kooperativ to'g'risidagi qonun (381/1991), A va B tiplari	Tadbirkorlik kodeksining 6-1-bobi va reyestr
Resurs manbai	Davlat budjeti	Budjetdan tashqari: harakatsiz hisobvaraqlar va bank kapitali	Budjet tushumidan voz kechish (badallardan ozod qilish)	Davlat budjeti va milliy loyiha mablag'lari
Yetkazish kanali	To'g'ridan-to'g'ri (agentlik orqali)	Vositachi moliya institutlari orqali	Avtomatik (soliq-badal tizimi orqali)	To'g'ridan-to'g'ri va banklar orqali
Risk taqsimoti	Asosan davlat zimmasida	Asosan investor zimmasida	Korxona zimmasida (imtiyoz faqat xarajatni kamaytiradi)	Davlat va bank o'rtasida taqsimlangan
Chiqish mexanizmi	Muddat bilan cheklangan (5 yilgacha)	Belgilanmagan (bozor mexanizmi)	Doimiy, xodimlar tarkibiga bog'liq	Kredit muddati bilan cheklangan
Asosiy natija	2021-y. oxirida 4 222 ta sertifikatlangan korxona	SITR orqali 110 ta korxona, 11,2 mln funt (2014–2020)	Mehnatga integratsiya kooperativlarining barqaror tarmog'i	2024-y. reyestrda 166 ta, keyinchalik 436 ta subyekt

Sintez: modellar tipologiyasi va asosiy almashuv. Jadval ma'lumotlari qo'llab-quvvatlash modellarini to'rt turga ajratish imkonini beradi: fiskal-subsidiya modeli (Koreya), bozor-vositachilik modeli (Britaniya), institutsional-imtiyoz modeli (Italiya) va aralash o'tish modeli (Qozog'iston).

Tahlilning asosiy natijasi shundaki, ushbu modellar bir-biriga muqobil emas, balki yagona o'qda joylashgan bo'lib, ular o'rtasida quyidagi almashuv (trade-off) mavjud: fiskal yuk qanchalik yuqori bo'lsa, institutsional talab shunchalik past va aksincha. Koreya modeli katta budjet resursini talab qiladi, ammo uni ishga tushirish uchun rivojlangan moliya bozori shart emas — davlat o'zi sertifikat beradi va o'zi to'laydi. Britaniya modeli budjetga deyarli yuk tug'dirmaydi, ammo u ishlashi uchun ijtimoiy investorlar sinfi, ixtisoslashgan moliyaviy vositachilar va ijtimoiy natijani o'lchash standartlari zarur. Italiya modeli oraliq holatni egallaydi: fiskal yuki o'rtacha va bilvosita, ammo u kooperativ an'ana va nishonli guruhni rasmiy tan olish tizimiga tayanadi.

Bu xulosa amaliy jihatdan muhim, chunki u vositalari ko'chirish masalasini yangicha qo'yadi. Institutsional bazasi shakllanmagan mamlakat bozor-vositachilik modelini joriy etsa, mexanizm rasman mavjud, ammo amalda ishlamaydigan holga keladi — chunki kapital taklifi bor, talabni shakllantiruvchi infratuzilma esa yo'q. Britaniyaning SITR tajribasi bu xavfni hatto yetuk moliya bozoriga ega mamlakat misolida ham ko'rsatadi: imtiyoz mavjud edi, undan foydalanish esa kutilganidan bir necha barobar past bo'ldi.

O'zbekiston uchun xulosalar: vositalarni joriy etish ketma-ketligi. Yuqoridagi tahlil asosida O'zbekiston sharoiti uchun vositalarni bir vaqtda emas, bosqichma-bosqich joriy etish tavsiya etiladi. Ketma-ketlik mantiqi quyidagicha: har bir keyingi bosqich oldingi bosqichda yaratilgan institutsional shartga tayanadi (2-jadval).

1 Manba: [8–15] asosida muallif tomonidan tuzilgan.

2-jadval.

Moliyaviy qo'llab-quvvatlash vositalarini joriy etishning tavsiya etilayotgan ketma-ketligi²

Bosqich	Vosita	Nima uchun aynan shu bosqichda	Qaysi tajribaga tayanadi
I bosqich	Ijtimoiy korxona maqomini tan olish (reyestr yoki sertifikat)	Qo'llab-quvvatlash manzilsiz bo'lmashligi uchun birlamchi shart; boshqa barcha vositalar shu maqomga ulanadi	Qozog'iston (reyestr), Janubiy Koreya (sertifikat)
II bosqich	Kredit kafolati fondi va ijtimoiy natijani o'lchash standarti	Axborot assimetriasini yopadi, fiskal jihatdan arzon, banklarni tayyorlaydi	Janubiy Koreya (kafolat), Yevropa Ittifoqi (EaSI kafolat vositasi)
III bosqich	Ish o'rni birligiga bog'langan subsidiya yoki ijtimoiy badal imtiyozi	Maqom va o'lchash tizimi mavjud bo'lgach, nishonli qo'llab-quvvatlash mumkin bo'ladi	Italiya (badal imtiyozi), Janubiy Koreya (ish haqi subsidiyasi)
IV bosqich	Davlat xaridida ijtimoiy qiymat mezoni	Barqaror talab yaratadi va budjetga qo'shimcha yuk tug'dirmaydi	Buyuk Britaniya, Janubiy Koreya
V bosqich	Ijtimoiy investitsiya vositachiligi va soliq imtiyozi	Faqat investorlar sinfi shakllangach ma'noga ega bo'ladi	Buyuk Britaniya (Big Society Capital)

Ushbu ketma-ketlikning eng muhim jihati — soliq imtiyozi va ijtimoiy investitsiya vositalarining oxirgi bosqichga qo'yilganidir. Amaliyotda aynan bu vositalar ko'pincha birinchi navbatda joriy etiladi, chunki ular siyosiy jihatdan jozibador va budjetdan bevosita xarajat talab qilmaydigandek ko'rinadi. Britaniya tajribasi esa aksini ko'rsatadi: investitsion talab shakllanmagan sharoitda soliq imtiyozi deyarli samarasiz qoladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Birinchidan, ijtimoiy tadbirkorlikni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning xorijiy amaliyotini besh parametr — huquqiy asos, resurs manbayi, yetkazish kanali, risk taqsimoti va chiqish mexanizmi — bo'yicha qiyoslash tavsifiy taqqoslashdan farqli o'laroq, modellar orasidagi tizimli tafovutlarni ochib beradi.

Ikkinchidan, tahlil natijasida to'rtta model ajratildi: fiskal-subsidiya (Janubiy Koreya), bozor-vositachilik (Buyuk Britaniya), institutsional-imtiyoz (Italiya) va aralash o'tish modeli (Qozog'iston).

Uchinchidan, modellar o'rtasida "fiskal yuk — institutsional talab" almashuvi aniqlandi: budjet yuki past bo'lgan modellar ishlashi uchun rivojlangan moliya infratuzilmasi va o'lchash standartlarini talab qiladi. Shu sababli vositani ko'chirishda uning fiskal narxi emas, uni ushlab turuvchi institutsional shartlar birinchi navbatda baholanishi lozim.

To'rtinchidan, Buyuk Britaniyaning ijtimoiy investitsiya soliq imtiyozi tajribasi — 2014–2020-yillarda atigi 110 ta korxona va 11,2 mln funt — soliq rag'batlantirish vositasining o'zi investitsion talabni yaratmasligini ko'rsatadi. Bu O'zbekiston uchun bevosita amaliy ogohlantirishdir.

Beshinchidan, muallif tomonidan O'zbekiston sharoiti uchun vositalarni joriy etishning besh bosqichli ketma-ketligi taklif etildi: maqomni tan olish, kafolat va o'lchash standarti, nishonli subsidiya, davlat xaridida ijtimoiy qiymat mezoni va nihoyat ijtimoiy investitsiya vositachiligi.

Keyingi tadqiqotlarning istiqbolli yo'nalishi — taklif etilgan ketma-ketlikning birinchi bosqichini, ya'ni ijtimoiy korxona maqomini tan olish mezonlarini O'zbekiston sharoiti uchun empirik asoslashdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- Borzaga C., Defourny J. (eds.) The Emergence of Social Enterprise. – London: Routledge, 2001. – 400 p.
- Defourny J., Nyssens M. Social Enterprise in Europe: Recent Trends and Developments // Social Enterprise Journal. – 2008. – Vol. 4, No. 3. – P. 202–228.
- Kerlin J.A. A Comparative Analysis of the Global Emergence of Social Enterprise // VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations. – 2010. – Vol. 21, No. 2. – P. 162–179.
- Nicholls A. The Institutionalization of Social Investment: The Interplay of Investment Logics and Investor Rationalities // Journal of Social Entrepreneurship. – 2010. – Vol. 1, No. 1. – P. 70–100.
- Doherty B., Haugh H., Lyon F. Social Enterprises as Hybrid Organizations: A Review and Research Agenda // International Journal of Management Reviews. – 2014. – Vol. 16, No. 4. – P. 417–436.
- Santos F.M. A Positive Theory of Social Entrepreneurship // Journal of Business Ethics. – 2012. – Vol. 111, No. 3. – P. 335–351.

2 Manba: muallif ishlanmasi.

7. Salamon L.M. Of Market Failure, Voluntary Failure, and Third-Party Government // Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly. – 1987. – Vol. 16, No. 1–2. – P. 29–49.
8. Act on the Promotion of Social Enterprises (Republic of Korea, 2007) // Social Enterprise Promotion Act: The Case of South Korea. – URL: www.socioeco.org
9. Korea's Social Enterprise Policies. Social Economic Development Web Portal (Korea Social Enterprise Promotion Agency ma'lumotlari asosida). – URL: se.wda.gov.tw
10. How Policy Is Building a Social Economy in South Korea // Nonprofit Quarterly. – URL: nonprofitquarterly.org
11. Better Society Capital (Big Society Capital). Our History. – URL: bettersocietycapital.com
12. Use Sitr to Raise Money for Your Social Enterprise: Venture Capital Schemes Guidance. – GOV.UK. – URL: www.gov.uk
13. Legge 8 novembre 1991, n. 381 "Disciplina delle cooperative sociali" (Italiya Respublikasi).
14. Qozog'iston Respublikasining Tadbirkorlik kodeksi, 6-1-bob. – URL: adilet.zan.kz
15. Providing Government Grants for Social Entrepreneurship Entities. Electronic Government of the Republic of Kazakhstan. – URL: egov.kz
16. European Commission. Social Enterprises and Their Ecosystems in Europe: Comparative Synthesis Report. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. – 194 p.
17. European Investment Fund. EaSI Financial Instruments. – URL: www.eif.org
18. OECD. Social Impact Investment 2019: The Impact Imperative for Sustainable Development. – Paris: OECD Publishing, 2019. – 210 p.
19. Xomidov M.X., Foziljonov R.Q., Do'smatov M.E. Mamlakatimizda davlat tomonidan tadbirkorlik sohani qo'llab-quvvatlanishi ahamiyati va hozirgi holati. – 2024. – B. 65–74. – DOI: 10.5281/zenodo.10912753.
20. Sanayeva D.T. O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik sohasini rivojlantirishda xorij tajribasini qo'llashda ularning ulkan imkoniyatlaridan foydalanish // Journal of Contemporary World Studies. – 2025. – Vol. 3, No. 1. – B. 84–93. – DOI: 10.5281/zenodo.14744260.
21. Narmetova D.A. O'zbekistonda kichik biznesning iqtisodiy salohiyati: statistik tahlil va rivojlanish istiqbollari // Innovations in Science and Technologies. – 2025. – Maxsus son. – B. 254–260. – DOI: 10.5281/zenodo.15619810.
22. Turotova N., Abdullayev K. O'zbekistonda kichik biznes va oilaviy tadbirkorlik // Journal of Universal Science Research. – 2024. – Vol. 2, No. 11. – B. 123–126. – DOI: 10.5281/zenodo.14170389.
23. BMT Taraqqiyot dasturi. O'zbekistonda ayollar tadbirkorligi: baholash va tavsiyalar. – Toshkent: BMTTD, 2025. – 96 b.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100